

PARTS, Kaarel, kohtu- ja seltskonnatege-
lane, sünd. 24. V 1873 Otepää klk. Arula Ala-
järvel talupidaja Eeverd P.-i pojana, õppis Tar-
tus aa. 1892—96 õigusteadust ja omandas üli-
kooli lõpetamisel *cond. jur.* astme, töötas selle
järel kohtuameti kandidaadina Riia ringkonna-
kohtu juures ja hakkas 1897. a. kevadel Võ-
rus advokaadiks. Järgmisel a. sai P. sealsa-
mas Ülema Talurahvakohtu eesistujaks ning
jätkas sama ameti pidamist Tartus aa. 1900—
07. 1907. a. valiti P. Eesti rahvameelse Edu-
erakonna liikmena Liivimaa esindajaks II
Vene riigivolikokku, mille tagajärjel lahkus
kohtuniku kohalt. Riigivolikogu laialisaatmise
järel teotses P. Tartus vannutatud advokaadina.
Juba Võrus avaldas P., kes üliõpilasena oli
Eesti Üliõpilaste Seltsis tihedalt liitunud Eesti
rahvusliku ning demokraatliku mõtteviisi kand-
jatega, elavat osavõttu Eesti seltskondlikust
elust, eriti kaasa töötades »Kandle« seltsis.
Tartus sai P. tollaegse Eesti seltskonna
üheks tuttavamaks ja tegevamaks liikmeks.
Kõigis »Postimehe« ümber koondunud ring-
kondade üritustes Eesti rahva tulundusliku,
poliitilise ja kultuurilise seisundi edasiaren-
damiseks nii endisest ajast päritud Saksa
ülevõimu murdmise ning alatasa otsus-
tavamalt pealetungiva Vene riikliku »piiri-
maade ligindamise« võtete tagasi tõrjumise
teel, kui Eesti rahvusliku iseteadvuse ärata-
mise ja süvendamise, tulunduslike ja rahvus-
kultuuriliste ettevõtete intensiivsema teosta-
mise kaudu, oli P. otsekoheks osaliseks
ning tegevamaks kaastöötajaks, esinedes põh-
jaliku õigusteadlasena ning vaba, tasakaalus-
tatud seisukoha kandjana ja väljendajana. Siin
on kõige pealt mainitav P.-i kaastöö ühistege-
vuse alal. P. oli esimese Eesti Laenu- ja Hoiu-
Ühisuse esimene juhatuse esimees (1902—03),
samuti esimese Eesti Vastastikuse Krediit-Ühi-
suse juhatuse liige (1905) ja Eesti Vastastikuse
Tulekinnituse Seltsi, praeguse Eesti Kindlustuse
Seltsi asutajaid liikmeid ja esimene ning kaua-
aegne juhatuse esimees (1907—24). P.-i juha-
tusel arenes see kindlustuseselts õige laialiseks
ja teguvõimsaks ühinguks ja avas rea osakondi
teisteski kodumaa linnades. 1924. a. valiti P.
Seltsi auesimeheks. Samal ajal töötas P. ka Liivi-
maa Linnahüpooteegi Seltsis, olles 1904—
20 juhatuse liige ja juriskonsult ning 1920—23
nõukogu esimees; edasi oli P. tegev »Taara«
ja Tartu Eesti Põllumeeste Seltsi juhatuses, on
Eesti Kirjanduse Seltsi Asemikkudekogu liige
algusest (1907) peale ning oli eestseisuse
liikmeks pikema aja kestes (1907—20), sa-
muti on ta Eesti Rahva Muuseumi, Eesti
Nooresoo Kasvatuse Seltsi juhatuse liige, Berg-
manni Abiraha Valitsuse esimees pärast O.
Kallas'e lahkumist j. m. Tartu linna-omavalit-
suse töist võttis P. osa linnavolikogu Eesti

vähemusrühma liikmena ning juhina 1906. a.
peale. Kui 1905. a. Läänemere-mail võima-
lused avanesid avaliku politika elamiseks
erakondadesse koondumise näol, oli P. Eesti
Rahvameelse Eduerakonna asutajaid ning te-
gevaid liikmeid. Vene revolutsiooni puhke-
mise alul (1917) võttis P. osa Eesti ajutise
omavalitsuse seaduse väljatöötamisest, mis
Vene ajutise valitsuse poolt 30. III 1917 kinni-
tati; sama a. aprillis nimetas Ajut. Valitsus
P.-i Lõuna-Eesti abikomissariks, kellena tal
tuli eriti võitlust pidada Tartus asuva Vene-
Läti soldatite nõukogu ebademokraatlike
võtete vastu, mis viisid koguni P.-i ajutise
vangistamiseni mainitud nõukogu poolt, kus
enamline ollus ülekaalu oli võtmas. 1917. a.
suvel lahkus P. abikomissari kohalt ja valiti
Eesti Maapäeva liikmeks. 1918. a. toimis P.
Eesti Ajutise Valitsuse volinikuna Lõuna-Ees-
tis ning korraldas pärast okupatsioonivägede
lahkumist Põltsamaal vastupanu enamlastele.
3. II 1919 valis Maapäev P.-i oma esimeheks,
kellena ta toimis kuni Asutava Kogu kokku-
astumiseni, avades selle esimese avaliku ist-
tungi 23. IV 1919. Asutava Kogu liikmeks oli
P. Eesti Rahvaerakonna nimekirja järgi. Asu-
tav Kogu valis ta 31. X 1919 Eesti Vabariigi
kõrgema kohtuasutise, Riigikohtu, liikmeks
ning esimeheks, mis pärast P. Asutavast Ko-
gust lahkus ning üldse eemale jäi aktiivsest
poliitilisest tegevusest. Riigikohtu esimehena
tegi P. kõige pealt põhjapanevat organiseeri-
mistööd: tema energilisel teotsemisel oman-
dati vastavad ruumid, muretseti tarvilik in-
ventar, loodi kantselei koosseis, pandi raa-
matukogule alus. Peale oma otsekoheste ko-
hustuste — üldkogu istungite juhatus, sisemised
ning kantselei-korraldused — võttis P. Riigi-
kohtu tegevuse esimesil aa. (1920—21) osa
kohtu osakondade istungeist, esinedes pea
alaliselt tsiviilosakonna eesistujana, samuti
tihti ettekandjana tsiviil- ja administratiivosa-
konnas tähtsamate küsimuste harutamisel.
Praegu (1928) töötavas kohtute uuenduste
komisjonis on P. silmapaistvamaid tege-
lasi. — P.-i kirjanduslik tegevus on väljendu-
nud peamiselt kaastöös ajalehtedele. Üliõpila-
sena töötas P. »Eesti Postimehe« toimetuses
ning avaldas samal ajal ja hiljemini »Posti-
mehes« kirjutisi õigusteaduslike küsimuste
üle. Viimasel ajal (alates 1921. a.) on P. juri-
idilises ajakirjas »Õigus« korduvalt sõna võtnud
üksikute seaduste eelnõude ning seaduste
kohta, samuti kasutab ta teisi juhuseid oma
arvamise avaldamiseks õiguslikes ning kohtu-
korralduse küsimustes. Laialist tähelepanu
äratas eriti P.-i seisukoht Riigikogu juhatuse
poolt veebr. 1927 kokkukutsutud õigustead-
laste nõupidamisel maaseaduse rahvahääletu-
sele panemise küsimuses: erinedes koosolevate